

New Day in Medicine
Новый День в Медицине

NDM

TIBBIYOTDA YANGI KUN

Ilmiy referativ, marifiy-ma'naviy jurnal

AVICENNA-MED.UZ

ISSN 2181-712X.
EiSSN 2181-2187

10 (60) 2023

**Сопредседатели редакционной
коллегии:**

**Ш. Ж. ТЕШАЕВ,
А. Ш. РЕВИШВИЛИ**

Ред. коллегия:

М.И. АБДУЛЛАЕВ
А.А. АБДУМАЖИДОВ
А.Ш. АБДУМАЖИДОВ
Р.Б. АБДУЛЛАЕВ
Л.М. АБДУЛЛАЕВА
М.М. АКБАРОВ
Х.А. АКИЛОВ
М.М. АЛИЕВ
С.Ж. АМИНОВ
Ш.Э. АМОНОВ
Ш.М. АХМЕДОВ
Ю.М. АХМЕДОВ
Т.А. АСКАРОВ
М.А. АРТИКОВА
Ж.Б. БЕКНАЗАРОВ (главный редактор)
Е.А. БЕРДИЕВ
Б.Т. БУЗРУКОВ
Р.К. ДАДАБАЕВА
М.Н. ДАМИНОВА
К.А. ДЕХКОНОВ
Э.С. ДЖУМАБАЕВ
Н.Н. ЗОЛОТОВА
А.Ш. ИНОЯТОВ
С. ИНДАМИНОВ
А.И. ИСКАНДАРОВ
Э.Э. КОБИЛОВ
Д.М. МУСАЕВА
Т.С. МУСАЕВ
Ф.Г. НАЗИРОВ
Н.А. НУРАЛИЕВА
Б.Т. РАХИМОВ
Х.А. РАСУЛОВ
Ш.И. РУЗИЕВ
С.А. РУЗИБОЕВ
С.А.ГАФФОРОВ
С.Т. ШАТМАНОВ (Кыргызстан)
Ж.Б. САТТАРОВ
Б.Б. САФОЕВ (отв. редактор)
И.А. САТИВАЛДИЕВА
Д.И. ТУКСАНОВА
М.М. ТАДЖИЕВ
А.Ж. ХАМРАЕВ
А.М. ШАМСИЕВ
А.К. ШАДМАНОВ
Н.Ж. ЭРМАТОВ
Б.Б. ЕРГАШЕВ
Н.Ш. ЕРГАШЕВ
И.Р. ЮЛДАШЕВ
Д.Х.ЮЛДАШЕВА
А.С. ЮСУПОВ
М.Ш. ХАКИМОВ
Д.О. ИВАНОВ (Россия)
К.А. ЕГЕЗАРЯН (Россия)
DONG JINCHENG (Китай)
КУЗАКОВ В.Е. (Россия)
Я. МЕЙЕРНИК (Словакия)
В.А. МИТИШ (Россия)
В.И. ПРИМАКОВ (Беларусь)
О.В. ПЕШИКОВ (Россия)
А.А. ПОТАПОВ (Россия)
А.А. ТЕПЛОВ (Россия)
Т.Ш. ШАРМАНОВ (Казахстан)
А.А. ШЕГОЛОВ (Россия)
Prof. Dr. KURBANHAN MUSLUMOV (Azerbaijan)
Prof. Dr. DENIZ UYAK (Germany)

www.bsmi.uz

<https://newdaymedicine.com>

E: ndmuz@mail.ru

Тел: +99890 8061882

**ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН
НОВЫЙ ДЕНЬ В МЕДИЦИНЕ
NEW DAY IN MEDICINE**

*Илмий-рефератив, маънавий-маърифий журнал
Научно-реферативный,
духовно-просветительский журнал*

УЧРЕДИТЕЛИ:

**БУХАРСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕДИЦИНСКИЙ ИНСТИТУТ
ООО «ТИББИЁТДА ЯНГИ КУН»**

Национальный медицинский
исследовательский центр хирургии имени
А.В. Вишневского является генеральным
научно-практическим
консультантом редакции

Журнал был включен в список журнальных
изданий, рецензируемых Высшей
Аттестационной Комиссией
Республики Узбекистан
(Протокол № 201/03 от 30.12.2013 г.)

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ:

М.М. АБДУРАХМАНОВ (Бухара)
Г.Ж. ЖАРЫЛКАСЫНОВА (Бухара)
А.Ш. ИНОЯТОВ (Ташкент)
Г.А. ИХТИЁРОВА (Бухара)
Ш.И. КАРИМОВ (Ташкент)
У.К. КАЮМОВ (Тошкент)
Ш.И. НАВРУЗОВА (Бухара)
А.А. НОСИРОВ (Ташкент)
А.Р. ОБЛОКУЛОВ (Бухара)
Б.Т. ОДИЛОВА (Ташкент)
Ш.Т. УРАКОВ (Бухара)

10 (60)

2023

октябрь

Received: 10.09.2023, Accepted: 20.09.2023, Published: 10.10.2023.

UDC 616.314-002-053.2(574)

CHAQALOQLIK DAVRIDA VA ERTA YOSHDAGI BOLALARDA YIRINGLI-YALLIG'LANISH KASALLIKLARINING UCHRASHI

Chuliev M.S., Narbaev T.T., Terebaev B.A., Tilavov O'. X., Xatamov X.N., Nazarov N.N.

Toshkent pediatriya tibbiyot instituti, O'zbekiston 100140, Toshkent, ko'chasi. Bog'ishamol, 223, tel: 8 71 260 36 58 E.mail: interdep@tashpmi.uz

✓ *Rezyume*

2018 – 2023 y.y. O'zbekiston Respublika bolalar jarroxlik markazida (Toshkent). ToshPTI klinikasi jarroxlik infeksiyasi bo'limida, tananing turli sohalarida yiringli-yalli'lanish kasalliklari bilan davolangan bolalarda, kasalliklarning klinik kechish xususiyatlari, sabablari, oqibatlari va davo natijalari tahlil qilindi.

Kalit so'zlar: chaqaloqlik davrida va erta yoshdagi bolalarda yiringli-yallig'lanish kasalliklarining uchrashi.

INCIDENCE OF PURFURIC-INFLAMMATORY DISEASES IN INFANTRY AND EARLY CHILDREN

Chuliev M.S., Narbaev T.T., Terebaev B.A., Tilavov O'. X., Xatamov X.N., Nazarov N.N.

Tashkent Pediatric Medical Institute, Uzbekistan 100140, Tashkent, 223 Bogishamol St, tel: 8 71 260 36 58 E.mail: interdep@tashpmi.uz

✓ *Resume*

2018 - 2023 at the Children's Surgery Center of the Republic of Uzbekistan (Tashkent). Clinical features, causes, consequences and results of treatment were analyzed in children treated with purulent-inflammatory diseases in different areas of the body in the surgical infection department of ToshPTI clinic.

Key words: occurrence of purulent-inflammatory diseases in infancy and early childhood.

ЗАБОЛЕВАЕМОСТЬ ГНОЙНО-ВОСПАЛИТЕЛЬНЫМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ У НОВОРОЖДЕННЫХ И ДЕТЕЙ РАННЕГО ВОЗРАСТА

Чулиев М.С., Нарбаев Т.Т., Теребаев Б.А., Тилавов О'. Х., Хатамов Х.Н., Назаров Н.Н.

Ташкентский педиатрический медицинский институт, 100140, Узбекистан Ташкент, ул. Богишамол, 223, тел: 8 71 260 36 58 E.mail: interdep@tashpmi.uz

✓ *Резюме*

2018 - 2023 гг. в Центре детской хирургии Республики Узбекистан (Ташкент). Проанализированы клиническая характеристика, причины, последствия и результаты лечения детей, лечившихся с гнойно-воспалительными заболеваниями различных участков тела в отделении хирургической инфекции клиники ТошПТИ.

Ключевые слова: встречаемость гнойно-воспалительных заболеваний в грудном и раннем детстве.

Dolzarbligi

Chaqaloqlik davrida va erta yoshdagi bolalarda bo'ladigan, yiringli - yallig'lanish kasalliklarining (YYK), asosiy sabablaridan biri, bu - teri yuzasi (epidermisning) immun holatining sustligi, epidermisning jaroxatlanishga moyilligi. Bolalarda infeksiyaning "kirish darvozasi" asosan – teri

yuzasidagi mikrotravmalar va teri yza qatalamining matseratsiyasidir. Yana bir omil – teridagi almashish jarayonlariga salbiy taʼsir koʻrsatadigan organizmning suvsizlanishi va teri toʻqmasining qurishi. Bu kasalliklarining asorati - sepsis, uning asorati esa, erta oʻlimga olib keluvchi xavfli patologik jarayondir. Shu sababli kasallikning kelib chiqish sabablari, erta belgilari, diagnostikasi va davolash usullarini takomillashtirishga qaratildi.

Tadqiqot maqsadi: yangi tugʻilgan chaqaloqlar va erta yoshdagi bolalarda boʻladigan YYK ning uchrashi va kechishidagi oʻzgarishlar aniqlash va davo usullarini takomillashtirish.

Materiallar va usullar

2018 – 2023 y.y. Ozbekiston Respublika bolalar jarroxlilik markazida (Toshkent). ToshPTI klinikasi jarroxlilik infeksiyasi boʻlimida, tananing turli sohalarida yiringli-yalliʼlanish kasalliklari bilan davolangan bolalarda, kasalliklarning klinik kechish xususiyatlari, sabablari, oqibatlari va davo natijalari tahlil qilindi.

Natija va tahlillar

Tadqiqotlar asosida yangi tugʻilgan chaqaloqlar va erta yoshdagi bolalarda boʻladigan YYK ning uchrashi va kechishidagi oʻzgarishlar aniqlandi. Shu bilan birga, keyingi yillarda YYK bilan kasallangan bemorlar soni sezilarli darajada oʻzgarmadi. Chasaloqlik davrida boʻladigan, yiringli - yalliʼlanish kasalliklari oʻzidan ogir asoratlar qoldirilishi bilan birga koʻpchilik xollarda oʻlimga sabab boʻlishi oʻz tasigʻini topdi. Caqaloqlarda va erta yoshdagi bolalarda - yumshoq toʻqma, suyak va boʻgʻimlardagi barcha yiringli yalligʻlanish kasalliklarini qanch erta aniqlanib, tegishli jarroxlilik muolajalari oʻz vaqtida toʻgʻri bajarilsa, kasalliklardan keyingi boʻladigan ogir asoratlarning oldi olinadi va davolash samaradorligi yuqori boʻlishligi aniqlandi. Yangi tugʻulgan chaqaloqlarda va erta yoshdagi bolalarda boʻladigan yiringli - yalliʼlanish kasalliklarining asosiy sabablari; teri toʻqmasining tez qurub tushishi, dermal qatlam bilan epidermisning bir – biriga toʻliq birikmaganligi, teridagi immun holat, gigienaga amal qilmaslik, koʻp terlash, teri matsaratsiyasi va bir qancha boshqa xolatlar sabab boʻlmoqda.

2018 – 2023 y.y. ToshPTI klinikasi xirurgik infeksiya boʻlimida, tananing turli sohalarida yiringli-yalliʼlanish kasalliklari bilan davolangan, erta yoshdagi bolalarda kasalliklarning klinik kechish xususiyatlari, sabablari, oqibatlari va davo natijalari tahlil qilindi. Yumshoq toʻqma, suyak va boʻgʻumlarda boʻladigan yiringli-yalliʼlanish kasalliklari erta aniqlanib, koʻrsatma boʻyicha – konservativ yoki jarroxlilik muolajalari oʻz vaqtida toʻgʻri bajarilsa, kasalliklardan keyingi boladigan asoratlarning oldi olinadi va davolas samaradorligi yuqori boʻladi.

2018 -2023 yy. Respublika bolalar xirurgiya markazi, xirurgik infeksiya boʻlimida davolangan 356 ta erta yoshdagi bolalardagi, yiringli-yalliʼlanish kasalliklari boʻlgan bemor bolalar tadqiqot materiallari boʻlib xizmat qildi. Xirurgik infeksiya boʻlimida turli davrlarda turli kasalliklar bilan 7 kunlikdan – 3 oygacha boʻlgan bemorlarda, klinik ilmiy va instrumental usullar boyicha tadqiqotlar oʻtkazildi. 356 ta boladan 134 tasi, 7 kundan – 30 kungacha bolgan bolalar, 1 oylikdan - 2 oygach boʻlganlari 146 ta, 2 oydan - 3 oygach bolganlari 96 ni tashkil qildi. Shulardan 49 tasi omfalit tashxizi bilan (12-24 kunlik), (rasim-1) 116 si boshning soch soxasi va tananing turli soxalaridagi psevdofurunkulyoz tashxizi bilan (1-3 oylik), (rasim-2).

Rasim – 1.Omfalit

Rasim – 2. Fsevdofurunkulyz.

38 ta chaqaloq, mastit tashxizi bilan (14-18 kunlik), (rasim-3). 14 ta ogʻir septik bemor xayotining (12-28 kunligida) nekrotik flegmona bilan (rasim-4). 51 ta bemor qoʻl va oyoqlardagi epifizar-metafizar

osteomielit bilan (1-2 oylik), 72 tasi o'tkir paraparaktit tashxizi bilan (1-3 oylik) (rasim-5) va 16 ta bemor turli xildagi ineksiyalardan keyingi asoratlar bilan (1-3 oylik) davolandi.

Rasim - 3. Chaqaloqlar mastiti.

Rasim – 4. Nekrotik flegmona.

Murojat qilgan bemorlarning ko'pchiligi, deyarli 70% yozgi mavsum davriga to'g'ri keldi. Asosan teri yuzasidagi (vesikulopustuloz pemfigus, psevdofrun-kulioz) bo'lgan chaqaloqlar va erta yoshdagi bolalarda yumshoq to'qimalarning yiringli yallig'lanish kasalliklarini tashkil qildi.

Teri, teri osti, fastsiya va mushaklarning infeksiyalari, shuningdek, suyaklar va bo'g'imlarga ta'sir qiluvchi infeksiyalar bakteriyalarning sezilarli darajada tarqalishi tufayli yuzaga kelishi aniqlandi. Ko'proq teri yuzasiga ta'sir qiluvchi mikroorganizmlar bilan bir qatorda turli xildagi anaerob bakteriyalar, etiologik agentlar sifatida yallig'lanishlarga sabab bo'lishi mumkin.

Chaqaloqlarda va erta yoshdagi bolalarda bo'ladigan xavf omillari.

Ekzogen:

- teri yuzasining shikastlanishi evaziga, terining ifloslanishi;
- gigiena qoidalariga rioya qilmaslik;
- gipotermiya va qizib ketish.

Endogen xavf omillari:

- immunitet tizimidagi tug'ma va orttirilgan genetik buzilishlar;
- uglevod almashinuvining buzilishi (giperqlikemiya);
- endokrin kasalliklari (hipotiroidizm);
- asab tizimining funksional buzilishlari (vegetonevroz);
- to'yib ovqatlanmaslik (gipoproteinemiya, A va C gipovitaminozlari);
- o'tkir va surunkali kasalliklar, oshqozon-ichak kasalliklari;
- ayrim irsiy omillar.

Asoratlanmagan teri infeksiyalarining paydo bo'lishi va rivojlanishida butun bir tananing reaktivligi, uning qarshilik kuchi, mikro organizmdan kuchsizligida. Immunitet tizimining etishmovchiligi. Chaqaloqlik davrida bo'ladigan yiringli yallig'lanishlanishlarning uchrashi va asoratlarga sabab bo'luvchi omillar: kindikga ta'luqli bo'lgan (omfalit, kindik venasi flebiti, fungusi) 30,3% ga; qaytalangan va asoratlangan paraproktitlar 32,4% ga; psevido furunkulyoz 40,4% ga; suyak va bo'g'imlarning yiringli yallig'lanishlanishlari (osteomielit, osteoartrit, artrit kasalliklar 34,1% ga; oldingi besh yillikga ko'ra foyiz miqdorda kamaydi. Chaqaloqlar va erta yoshdagi bolalardagi butun bir patologik jarayonlar keskin kamaydi; samarali davo muolajalari natijasida, ekssudativ xarakterdagi yallig'lanish jarayoni deyarli yo'qotildi; birlamchi artritning uchrashi bir oz o'sishi kuzatildi; chaqaloqlik davridagi kasalliklarning o'tkir kechishi, o'lim xavfi kamaytirildi. Osteomielit va artrit bilan erta tug'ilgan chaqaloqlar sonining ko'payishi kuzatilmoqda (rasim-5).

Rasim-5. Epifizar osteomiyelit.

Yiringli yallig'lanishlanish kasalliklarini - qo'zg'atuvchilari orasida gram – manfiy bakteriyalar ustunligi aniqlandi; ya'ni kam simptomatik kurinish; asoratlanish ehtimoli pastligi shular jumlasidan. Hozirgi vaqtda yangi tug'ilgan chaqaloqlarning suyaklarida va bo'g'imlarida, yiringli yallig'lanishlanish kasalliklarini boshqa shakllari paydo bo'ldi, ular xomiladorlik davrida rivojlanadi (xomilalik osteomiyelit, artrit), shular jumlasidan.

Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda yiringli yallig'lanish kasalliklarini qo'zg'atuvchilarini o'rganilganda *S. aureus* va *S. epidermidis*ning etiologik ta'sir kuchi ahamiyatining pasayishini aniqlandi. Shu bilan birga, streptokokklar, enterobakteriyalar monokultura miqdorining oshishi aniqlandi (*E. coli*, klebsiella, proteus va boshqalar). Disbiyotik kasalliklarning tez-tez uchrashi kuzatildi. Xozirda yangi tug'ilgan chaqaloqlarda yiringli yallig'lanishlanish kasalliklarining patogenligi muhim xususiyati antibiotiklar va antiseptiklarga chidamliligi, bakterial variantlarning chastotasining oshishi kuzatildi. Teri, teri osti to'qimasi, fastsiya va mushaklarning infeksiyalari, shuningdek, suyaklar va bo'g'imlarga ta'sir qiluvchi infeksiya – bakteriyalarning sezilarli darajada tarqalishi tufayli yuzaga keladi. Ko'proq teri yuz qismlariga ta'sir qiluvchi mikroorganizmlar bilan bir qatorda turli xil anaerob bakteriyalar etiologik agentlar sifatida harakatlanadi.

Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda teri to'qmasiga ta'sir qiluvchi omillar bir tomondan, patogenlarning evolyutsiyasi ikkinchi tomondan, spektrning kengayishi va uning biologik xususiyatlarining o'zgarishi, boshqa tomondan. Immunitet tanqisligi bo'lgan bolalar qatlamining ko'payishi (erta tug'ilgan, etuk bo'lmagan, birgalikda patologiyasi bo'lgan chaqaloqlar va boshqalar), infeksiya rivojlanishiga moyildir. Tanadagi immun xolatning sustligi, teri to'qmasining infeksiyaga qarshi himoyasining pasayishi evaziga YYK kuzatiladi. Kelajakda onalar, shuningdek, intrauterin infi – iqtibos keltirishlar juda katta ahamiyatga ega. Bunday bemorlardagi, yangi klinik belgilarning namoyon bo'lishi sababli, YYK diagnostikasida, bir qator qiyinchiliklarga sabab bo'lmoqda. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda mushak – skelet tizimining yurak – qon tomir kasalliklarini davolash ushbu patologiyaga nisbatan doimiy hushyorlikni talab qiladi. Shu va boshqa bir qancha sabablarga ko'ra, hozirgi vaqtda yangi tug'ilgan chaqaloqlarda YYK ning bir qator jihatlari o'zgaruvchanligi tufayli qayta ko'rib chiqilishi kerak. Yangi tug'ilgan chaqaloqlarda ushbu patologiyaning zamonaviy xususiyatlarini hisobga olgan holda, diagnostika va davolash dasturlarini shakllantirish maqsadga muvofiq bo'ladi.

Xulosa

Yangi tug'ilgan chaqaloqlar va erta yoshdagi bolalarda teri va yumshoq to'qmalardagi YYK ning kamayishi bir tomonlama yutuq bo'lsa, suyak va bo'g'imlardagi kasalliklarining ortishi (osteomiyelit, artrit), kasallik belgilarining past namoyon bo'lishi, bemor ahvoli og'irligining pasayishi va rivojlanish xavfi oqibatida, asoratlarning ko'payishi kuzatildi. Bu yoshdagi bolalarda YYK qancha erta diagnostika qilinib samarali davo muolajalari qo'lanilsa yanada yo'qori natijalarga erishiladi va keyingi bo'ladigan asoratlarning oldi olinadi,

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Belyakov V.A., Podlevskix T.S. Bolalarning moslashuv qobiliyati va salomatligi. Erta yosh // Ros. pediatriya jurnal 2005;2:8 -10.
2. Veltishchev Yu.E. Bolalikning ekolotologiyasi // Pediatriya. 1995;4:26-30.
3. Zafranskaya M.M., Abaev Yu.K., Eremenko N.P., Sapozhnikova Yu.A. Jarrohlik infeksiyasi bo'lgan bolalarda limfotsitlarning faollashuvi natijasida kelib chiqqan apoltozi // Bel. asal. jurnal. 2005;1:47-49.
4. Zubovich V.K., Platonova O.A., Kalyuzhin V.G. va boshqalar. Erta neonatal davrda homilador ayollarning nefrolatiyasi bo'lgan onalardan erta tug'ilgan chaqaloqlarda gemodinamik o'zgarishlar // Sog'liqni saqlash. 1997;11:15-18.
5. Obskalova T. Erta tug'ilgan chaqaloqlarning perinatal o'limining tuzilishi va sabablari // Akusher. va ginekol. 2005;5:39-41.
6. Safonova M.V., Krasovskaya T.V. Karmazanovskiy G.G. Yangi tug'ilgan chaqaloqlar va chaqaloqlarda osteomiyelit diagnostikasining dolzarb masalalari. // Int. asal. jurnal 1999;3-4:218 - 223.
7. Xan E.R, Sentsova T.B. Immunomikrobiologik omillarning xususiyatlari perinatal patologiyasi bo'lgan yangi tug'ilgan chaqaloqlar. // Ros. pediatriya jurnal 2000;2:7-10.
8. Chereshnev V.A. Kevorkov N.N. Baxmetiev B.A. va boshqalar. Immun tizimining fiziologiyasi va ekologiya // Immunologiya. 2001;3:12-16.
9. Chuliyev M.S., Xatamov X.N., Xolmetov Sh.Sm., Bayaxmedov F.F. Chaqaloqlarda o'tkir gemotogen epifizar osteomiyelitni diagnostikasi va davosi. // Jurnal Nazariy va klinik tibbiyot. 2019;5:201-203.
10. Matyakub C. et al. Early diagnosis and treatment of children weeping navel //International scientific review. 2017;2(33):104-106.
11. Baratov F.T., Chuliev M.S., Uglonov I.M., Abduqodirov O.A. Erta yoshdagi bolalarda o'tkir gemotogen osteomiyelitni tashxizlash va davolash usullarini mukamallashtirish // Journal Biomedicina va Practica 2021;6:21-25.
12. Чулиев М.С., Теребаев Б.А. Эрта ёшдаги болаларда юмшоқ тўкмаларнинг йирингли яллиғланиш касалликларининг учраши, диагностикаси, даволаш тамойиллари ва парвариши //Журнал биомедицины и практики. 2021;6:1.
13. Чулиев М., Теребаев, Б., Угланов, И., Баратов Ф. (2021). Возникновение, диагностика, принципы лечения гнойно-воспалительных заболеваний мягких тканей у детей раннего возраста. // Журнал биомедицины и практики, 2021;1(1):39-45.

Qabul qilingan sana 20.08.2021